

Jelenia hlava

napísal a ilustroval **Filip Horník**

artis
omnis

Jelenia hlava

Filip Horník © 2024
Cover & Layout © Filip Horník
Slovak Edition © Artis Omnis 2024

ISBN 978-80-8201-236-4

Jelenia hlava

napísal a ilustroval **Filip Horník**

artis
omnis

Prológ

Cesta vedie stále vpred. Klúkatí a točí sa, potom zase letí rovinou. Rozdeľuje kopce a spája polia. Prechádza ponad bystré potoky, čakajúce na svoje pomenovanie. Celý kraj je čistý a nový. Pýta si byť poznaný. Túži dostať meno. Drobnú značku či zopár atramentových písmen.

Každým dňom sa čoraz viac vzdáľujem svojmu domovu. Miestu, kde som vyrastal, naučil sa písať a stal sa tým, kým som dnes.

Moji opatrovníci mi kedysi dávno prideliť meno, ktoré nedokážete vysloviť. Volajte ma teda Pisár. Hovoria mi tak všetci. Meno odkazuje na to, čo robím a kým som. Všetko z čias predtým zahalila hmla.

Vraj sa to udialo v jedno jesenné ráno. Kráľ sa vracal z ďalekej cesty spoza Bielych hôr. Tešil sa na svoju domovinu a kraj prechádzal svižným tempom. Výprava mu takmer nestačila.

Práve v to ráno, keď sa sprievod chystal vyraziť z dočasného tábora, ozval sa z trstia náramný krik. Vraj som vreštal tak hlasno, že poddaní nemuseli ani privolať kráľa – dobehol ako jeden z prvých a z ubitých vodných rastlín a sivého blata vytiahol batola. Zalepený od bahna a rias, visel som zrazu v jeho vystretých rukách všetkým na očiach.

Kráľ ma dal umyť a nakímiť riedkym kozím mliekom. Takto opatrený som spokojne zaspal. Potom prišiel ku mne kňaz a nad močariskom, z ktorého ma vytiahli, ma

pokrstil. V ten deň rozhodol kráľ o mojom osude dva-krát. Prvý raz, keď ma zachránil pred utopením, a druhý raz, keď ma zveril do rúk brata Rogeria. Usúdili, že môžem priniesť kláštoru šťastie, a ak nič iné, aspoň do ich zbo-ru pridajú o jedného speváka navyše. Opát ma vzal pod svoje krídla a s požehnaním od najmilostivejšieho kráľa sa začalo moje štúdium.

Ktovie, kde a ako by som skončil, nebuť kráľovej šla-chetnosti. Dodnes som mu za ňu vďačný.

No nech sa moje nájdenie zdá akokoľvek zázračné, ne- bolo zázrakom. Som človek z mäsa a kostí, hoc nájdený podľa biblických príbehov. Podobný Mojžišovi, vytiah- nutého z Nílu, stal som sa symbolom viery a blaženos- ti osudu, víťazstva drobných a nevinných. Chýr o mojom požehnanom vylovení z rozbahneného močariska sa stal príbehom, ktorý sa rozprával po celom kráľovstve. Neu- chytil sa len medzi urodzenými pánmi. Najzvučnejšie sa ozýval z domov obyčajných ľudí, ktorí najväčšmi potrebo- vali príbehy s dobrým koncom.

Preto neverím v náhody. Každý náš pohyb má zmysel. Každá najnepodstatnejšia príhoda spúšťa sled udalostí, krútiace Božími kolesami. Božia prozreteľnosť a múdrosť predstavených preto rozhodla, že po rokoch učenia a do- spievania sa na cestu vydám ja sám.

A tak teraz kráčam vpred. Cesta vedie práve k mies- tam, kde ma pred mnohými rokmi zachránila kráľovská ruka pred istou smrťou. Musím sa predrať lesnou húšti- nou i riečnym tístím. Je to už dvadsiaty siedmy deň, čo som opustil svoj milovaný stôl v kláštore Božej múdrosti. Miesto neho mi slúži doska z ľahkého dreva, ktorú no- sím prehodenú cez chrbát. Miesto stoličky mám kameň či

padnutý peň. Dni plné chladu sú rovnako dlhé ako aj cesta, na ktorú som sa podujal. Za každým kopcom vidím inú krajinu. Aj ľudia sa menia. Slnéčné tváre južných krajov nahrádzajú svetlé obličaje so sinavými očami. Míhajú sa za tmnými oblokmi skromných príbytkov. O ich životoch svedčí akurát dym dvíhajúci sa nad slamené strechy rozmrvených domcov.

Spisujem teda to málo, čo ma cestou postretne, aby som podal správu o najvýchodnejších chotároch kráľovstva. Moja úloha je mimoriadne dôležitá. Na jej konci predostriem kráľovi obraz krajiny, poznaný mojimi očami, prejdený mojimi nohami, zakreslený a spísaný mojou rukou. Ostáva mi ešte mnoho dedín, lesov a lúk, ktoré musím prejsť prv, než sa vrátim k svojmu stolu. A to je len dobre. Na opis takého obrovského kusiska zeme potrebujem toľko času, koľko mi ho len Boh nadelí.

Cesta teda vedie vpred, no zároveň aj späť. Otázne zostáva, či ta dôjdem. Zima prituhuje a usadlosť ubúda.

Smrť krásnej lane

U tridsiatu tretiu noc mojej púte sa stalo čosi mimoriadne.

Ukrýval som sa pod skalným previsom. Oheň som zadusil. Neradno na seba upozorňovať v neznámych horách, aj keď mi zima šplhala hore nohami a triasol som sa ako novorodené teľa. Vedel som, že v lesoch prebývajú aj horšie veci ako zver. S hlavou opretou o chladnú kamenú stenu som sa pokúšal o spánok.

Okrem vetra, ktorý sa pohrával s vrcholcami strieborných stromov, nebolo počuť ani šustot krídel nočných operencov. Práve najväčšie ticho vytvára priestor pre najhlasnejšie zvuky.

Štúdium ľudského ducha nás učí, že to, čo nedokážeme vysvetliť, pripisujeme nadpozemským javom. V tme a tichu poľahky začujeme hlasy zo záhrobia. Nemŕtvi sa k nám prihovárajú práve vo chvíli meditatívnej osamelosti. Myslíme na nich a modlíme sa za ich úbohé duše, a práve vtedy začujeme zaškrípanie uvoľneného šindľa. Modlíme sa, a vtom zhasne svieca. Pozeráme sa na východ slnka a na oblohe sa zjaví písmeno „V“ tvorené telami letiacich ibisov. Sú to správy zo záhrobia alebo iba náhody? Nebeské znamenia alebo pozemské úkazy? Väč-

šina ľudí má vo zvyku prikloniť sa k odpovediam, ktoré nesú nádych tajomna...

Takáto dedukcia napadne nielen bežným ľuďom, ale obľubu si nachádza aj medzi mojimi spolubratmi. Sú sčítaní a vzdelaní, rozhodli sa zasvätiť svoj život štúdiu scholastiky, filozofie, božieho písma a mnohých iných vedných odborov, zdokonaľujúc svoje myslenie. Prečo sa teda uspokojia s takýmto jednoduchým vysvetlením a nechcú študovať logiku, venovať sa tajomnému odboru dedukcie a prísneho skúmania vzťahov medzi príčinou a následkom?

Obávam sa, že dôvodom je práve to jednoduché pokrčenie plecami a nasmerovanie ukazováka smerom k nebesám. „Boh vie,“ hovorí väčšina. Ja si však myslím, že pri troche úsilia a zapojenia darov mysle môže občas viesť aj človek.

Príčinou však býva aj iný moment. Viera nás drží pri živote. Bez viery vo vykúpenie z bežných trápení, útlaku a choroby by azda nik nevydržal. Držíme sa jej, podobne ako keď topiaci lipne na vyplavenom kuse dreva. Sipíme od námahy, držiac sa klzkého úlomku niekdajšej lode. Zatiaľ čo zatratené, úbohé duše, klesajúce v hĺbkach atramentových morí, nosíme v našich utrápených hlavách. To je práve to posledné miesto, kde aj utopený pláva, kde nemý kričí o pomoc.

No a ticho násobí jeho krik. Posúva ho bližšie a bližšie k našim ušiam. Odráža sa od stien a hlučne sa rúti na naše zmysly, kde zvyknú všetky predstavy bujniť. Pri nedostatku vnemov zvonka si myseľ vytvára vlastné. Tak to bolo aj teraz. Uvedomujúc si vlastnú nedokonalosť, modlil som sa k Najvyššiemu.

Viete si teda predstaviť moju hrôzu, keď som cez tichý šepot nemŕtvych započul zvuk skutočnosti. Výkrik utrúpanej zveri.

Po mojej ľavici sa ozvalo bolestivé zajačanie. Strhol som sa z polospánku a začal sa triasť ešte väčšmi. Hlas znel takmer ľudsky. Svit mesiaca v splne mi dovoľoval vidieť akurát biele šmuhy skorého snehu a podlhovasté pásy tmavých stromov. Hľadel som na predpokladané miesto výkriku.

Muselo však byť oveľa ďalej, ako som sa prvýkrát nazdával. Prázdny les zrejme zvuk duplikoval a znásoboval jeho silu podobne ako chrám, v ktorom sa ozýva aj najjemnejší šelest. Zvuk vzdialený niekoľko míľ mohol znieť ako výkrik z bezprostrednej vzdialenosti.

Týmto som sa aspoň trochu upokojoval. Snažil som sa zachovať chladnú myseľ. V rukách som však pevne stískal svoju pútnickú palicu. Neviem, ako by ma liesková vetva ochránila proti bande zlodejov, no určite lepšie ako holé ruky.

Zahanbil som sa, pretože som ju schytil prv než ruženec, ktorý mi visel na krku. Rýchlo som svoju chybu napravil. Odriekaval som modlitby k svätému Eustachovi, no palicu som z rúk nepustil.

Modlitba mi pomáhala. Cítil som upokojenie v jej monotónnom rytme. Chlad mi privieral oči a tíšil hrôzu. Opäť ma začal opantávať spánok. Neviem, či som bdel. Táto časť mojej spomienky sa zdá rovnako hmlistá ako sám les, ktorý ma obklopoval. V tomto neistom stave, akoby v polosne, sa mi zrazu zjavila poranená laň.

Prikráčala náhlivo a zanechávala za sebou stopu červených fliačikov, rozpíjajúcich sa na bielych snehových

mapách. Sprvu si ma nevšímala, no keď sa priblížila na vzdialenosť troch krokov, zabodla do mňa svoje čierne oči. Videl som, ako jej z trhliny v boku vyteká lepkavá a hustá krv. Laň však ostala pokojná. Rozvážne dýchala, šetrila energiu. Para, stúpajúca z nozdier, sa menila na obláčiky, ktoré sa v pravidelných intervaloch vznášali po medzi vetvy holých stromov k oblohe.

Cítil som jej odovzdanosť. V očiach sa jej zalesklo. Odtrhla ich od mojich a nehlučne sa vydala na svoju boľavú púť. Sledoval som jej krívajúce telo. Mizla mi pred očami ako taký príznak či zjavenie Božej obety. Keď sa mi stratila za horizont, pozoroval som ten bod ešte hodnú chvíľu. Ticho sa mi rozlievalo v mysli.

V duchu som ďakoval za záchranu a za to, že hlasný výkrik nepatrilo mne – neborákovi, ktorého by premohla hladná banda. V týchto končinách sa istotne potulovalo nespočetné množstvo zbojníkov, striehnucich na takých ako ja, hoci vo vreckách som toho nemal veľa.

Neskoro som si však uvedomil, že nebezpečenstvu nie je koniec. Nestihol som odriecť ani ďalší verš modlitby, keď som začul rýchle stopy a funenie. Do uší sa mi stále surovejšie vrýval zvuk pravidelného kroku.

Po stopách ranenej lane kráčať vlk. Srst sivá ako popol po vyhasnutej vatre a ostrý chumáč chlupov pozdĺž chrbta ligotajúci sa striebrom.

Zatajil som dych. Palicu som stisol tak silno, až mi zaprašťali kostičky v rukách. Vlk sa priblížil a zastal na mieste, kde laň zanechala kaluž krvi, vzdialený odo mňa len na jeden skok. Moja myseľ sa chvela. No nech bola beštia akokoľvek veľká, bol som pripravený udrieť prvý.

Vlk sa nosom rýpal v ušpinenom snehu. Zastal, akoby

spozornel. Zdvihol zrak a zahľadel sa mi priamo do očí. V jeho pohľade som však nenašiel nepriateľa. Iba zviera, ktoré túži jesť. Zrazu pre mňa nebol hrozbou. Jeho vychudnuté telo by ďalší súboj nemuselo zvládnuť. Jeden už mal takmer vyhratý a odmena ho čakala v smere laních stôp. Zviera opäť sklonilo zrak a vybralo sa rovnakou cestou ako jeho ranený predchodca.

Naše stretnutie preň nemalo veľký význam. Mnou však pohlo. Myslel som na smrť. Na všetko, čo k nej smeruje. Na všetkých tvorov, ktorých čaká, a na všetky podoby, ktoré nadobúda. Nebol som smutný či ustráchaný. Nevnímal som nič, okrem pocitu absolútnej triezvosti. Laň možno za ďalším kopcom položila svoje ušľachtilé telo do snehu a dovolila vlkovi, aby sa najedol z jej mäsa. Nespravila to však bez boja. Nespravila to bez toho, aby vlkovi ukázala, že aj ona ho vie potrapiť. Do poslednej chvíle zápasila s vlastnou slabosťou. A vlk to musel stripieť. Svoju krv vymenila za psí pot.

Pred mojimi očami sa odohralo čosi odveké. Hra na výmenu. Ukázala sa ako spravodlivá.

Či zbojník nezabíja kvôli hladu? Kvôli chladným a vyčerpávajúcim hodinám, ktoré musí jeho neprispôsobivá povaha vytrpieť v týchto nehostinných a divokých končinách? Podobne ako vlk, odveký nepriateľ pastiera, netúži po ničom inom, ako aj tí najcnostnejší muži na zlatých trónoch, znova sa prebudiť do ďalšieho rána. Zopakovať si rutinu bežného dňa. Dýchať vzduch, piť vodu, byť súčasťou kolobehu, ktorému oddávna hovoríme život. To, že vraždí, aby prežil, je bežná primitívna – zverská. Odsúdeniahodné, iste, ale ktovie, čo ho k tomu dohnalo.

Ktovie, prečo miesto teplej postele a perín s husím perím si vyberá večne vlhký a všetkými chrobákmi sa hmýriaci mach či kopy listia.

Má takýto človek svedomie? Má ho vlk? Nie je ničím iným než úbohým tvorom bez štipky ľudskosti? Vie byť vlk vďačný? Ako zaspáva zlodej, vrah alebo lupič? Ako zaspáva vlk? Takéto a ešte mnohé iné myšlienky mi odvtedy víria hlavou.

Nasledujúce ráno som nevedel naisto určiť, či sa mi príhoda o smrti krásnej lane iba zazdala, alebo som bol svedkom opísaných udalostí. Čerstvo napadaný sneh prikrýl okolitú krajinu a s ňou aj všetky stopy po polnočnom zápase.

Nevítaný host

/dávno predtým, ako do Trpkkej Hrušky
zavítal potulný Pisár/

O starom Belobradovi odjakživa kolovali rôznorodé klebety. Počas jeho príchodu do osady, nazývanej Trpká Hruška, panovali čudné časy, a tak si všetci šepkali otázky: Kto to je? Odkiaľ pochádza? A prečo sa tu nakoniec usadil? Nikto to však nevedel naisto.

Chodiaca záhada, ten Belobrad, zhodli sa dedinčania. Dokonca aj tí, ktorí ho poznali najdlhšie. K takým patril Agap, najstarší obyvateľ tohto zatrateného miesta, farár, ktorý sa okrem kňazských povinností rád venoval aj klebetám. Donášala mu Viera z posledného domu, stará panna s krivým nosom a ešte krivším charakterom.

No napriek všetkým fámam, nedokázali si overiť pravdivosť jedinej informácie, ktorú prišelec prezradil dobrovoľne. Svoje meno. Už vtedy mu brada svietila striebrom a pasovala k jeho zvláštnemu menu, Belobrad. Sedelo mu až príliš. Ľudia začali špekulovať a pomáhať si výmyslami. A tak sa ľudská fantázia spojená s nudou pustila do práce a začali vznikať všetky tieto divné príbehy.

Hovorilo sa o jeho príchode s večernou hmlou a o tom, ako priniesol do osady sedem rokov zlej úrody. Hrozno bolo trpké, zakrpatené a vinič dochol po tuctoch štepov. Farár sa snažil vi-

ničné lány zachrániť pokropením svätenou vodou. Ničomu to nepomohlo. Každý veril, že na ceste k zdravému vinohradu nebolo treba svätiť vinič, ale vyhnať diabla. Ten prišiel medzi nich preoblečený v rúchu zobravého rádu s batolaťom v rukách.

Vyslanec pána podsvetia. Vraveli, že tak im pripadal od prvého pohľadu. Viera prisahala, že keď ho videla prechádzať cez kamenný most, cudzincovi spod oblečenia vypadávali koráliky z ruženca. Musel ho vraj trhať pod kutňou a hádzať po ceste k dedine. Mrmlal si pri tom iste akúsi modlitbu k najtemnejšiemu a preklínal Vykupiteľovo meno – spomínala a opakovala klebetnica každému, kto bol čo i len trochu ochotný počúvať jej príbeh o cudzincovi.

Nie je teda záhadou, že batola, ktoré so sebou vliekol, malo krivú nohu a zvláštne pokrivenú tvár. Boh vraj hriechy otcov opláca na druhom, niekedy aj tretom pokolení. Tak si previnenia bieleho diabla, ako zvykla Viera nazývať Belobrada, odnieslo nevinné dieťa. Keby bolo na Viere a na ľudoch, ktorých dostala výmyslami a ohováraním na svoju stranu, nedovolili by mu ostať v osade ani deň. No hlavné slovo mal vtedy richtár, a farár sa tiež veľkodušne prihovril za úbožiaka s dieťaťom, tak sa ich napokon aj ujal.

Belograd to od začiatku nemal ľahké. Podľa chýrov, ktoré o ňom medzi obyvateľmi osady kolovali, kedysi pôsobil ako mních, ale porušil sľub čistoty. Kriplavý pankhart dokazoval jeho smrteľný hriech a Boží trest. Prečo neviniatko nezahlušil tak, ako sa to robí so všetkými nechcenými hriechmi v Katarínskom kláštore, im bolo záhadou.

Na túto otázku nemala odpoveď ani Viera, širitelka všetkých babských rečí a poloprávd. Prisahala, že videla, ako do kláštora v neďalekých horách vpúšťali húfy flandier, ktoré mali poslúžiť starým zhýralým mníchom. Po takom veľkom hriechu sa o de-

väť mesiacov pred dverami kláštora objavovali urevané uzlíky. Mnisi boli krutí a nechceli sa o svoje bohatstvo deliť s bársakými sopliakmi, nuž sa ich zbavovali ako buriny. Pri tejto pasáži príbehu sa vždy prežehnala a svoje gesto doplnila o „Boh nás pred takými opatruj“. Tvrдила, že videla, ako deti hádžu zo skál, nad ktorými kedysi v dávnych dobách postavili chrám svätej Kataríny.

Starenino rozprávanie kedysi nemalo medzi ľuďmi veľkú váhu. Presvedčila vždy iba hrstku najprostoduchejších. S príchodom mnícha, ktorý si priniesol dieťa, sa však všetko zmenilo. Jej strašný príbeh nabral na vážnosti a dôkaz si ľudia obzerali vo farskej vinici takmer denne. Viera sa stala zdrojom váženej múdrosti a ľudia k nej začali chodiť po pravdu i radu. Preto potajme a veľmi prezieravo schvaľovala mníchov pobyt v osade, aj keď verejne bola zásadne proti.

„Pamätajte, že som vás varovala! Keď príde trest za to, akého hriešnika sme pustili medzi seba, bude na slzy neskoro.“

Agap vo vandrovníkovi našiel, naopak, svoju príležitosť. Ak Viera využila mníchovu prítomnosť pre vlastné dobro, farár to chcel spraviť pre dobro svojho novozaloženého stáda. Farníci ešte len začínali spoznávať ozajstného Boha, a tak mu názorný príklad Božej milosrdnosti, ktorý mal po ruke, prišiel vhod. Ani Sväté písmo by mu nepomohlo lepšie ako obraz obráteného a pracovitého muža, kajúceho sa zo svojich niekdajších hriechov. Príbeh o návrate márnotravného syna sa odrazu stal skutočným. Belobrad zosobňoval živú postavu zo Svätého písma. A kňaz by mal predsa vo svojom košiarí otcovsky vítať každú zblúdenú ovečku.

Agap mu teda dal strechu nad hlavou, chajdu pri farskom vinohrade a prácu. Belobrad sa od duchovného otca učil starostlivosti o vinič a spoznal výrobu vína. Iba jeho ochranná

ruka mu zaobstarala miesto v tejto Bohom zabudnutej diere. Z Belobrađa, ktorý okrem pracovitých rúk a zlej povesti nemal nič iné, sa stal poctivý hospodár. Ľud sa preto zmieril s jeho prítomnosťou. Bol tichý a nikdy nevytrčal. Práve naopak, nezvykli ho vidieť inde ako vo vinohrade. Osadníci ho začali tolerovať aj pre jeho pracovitosť. Drel ako kôň. A keďže to znamenalo menej práce pre nich, odpúšťali mu jeho tichú existenciu.

Pre starého farára bolo záhadou, ako sa vedel Belobraď oháňať motykou, ako šikovne uväzoval mladé štepy, dokonca si vedel poradiť tam, kde vedomosti ostatných vinohradníkov pokrivkávali.

Tak sa stalo, že jedného roka úroda zbohatla, no víno po stočení páchlo sírou. Vína za to nepadla na nikoho iného ako práve na Belobrađa. Ten sa zúčastnil na smutnej koštovke, kde mnohí preklínali jeho meno a nešťastie, ktoré vzišlo z jeho prekliatej práce. Muž s bielou bradou si priložil kameninový pohár k nosu a jemne si srkol. Keď si odpľul na zem, Viera skoro vyletela z kože.

„Či sa toto robí? Dávať žobrákovi a diablovmu švagrovi piť Kristovej krvi?“ zvraskla. „A ten sa vám ešte takto odvdáčuje! Pľuje vám ju miesto do tváre na zem, aby si v nej mohol umyť svoje od sadzí ušpinené kopytá!“

Belobraď si ju však nevšímal. So sklopeným zrakom vyšiel z pivnice. Mnohým ľuďom sa teda nejavilo čudné, že druhý deň tuláka nebolo. Ostal po ňom iba ten krivý chlapec, o ktorého sa staral farár.

„Veru, hovorím vám, preklial nám víno a nechá nás podochnúť ako také psy,“ vrieskala nejedna žena po omši pred kostolíkom. „Vzal ho čert a dobre mu tak! Bodaj by sa už nikdy nezjavil. Iba čo nám bol na oštaru,“ prízvukovala iná. „Zimu budeme musieť prežiť na odrobinkách, ale že nám životy už nebude viac strpčovať ten biely diabol, nám za to stojí,“ pridala sa ďalšia.